

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PRANEŠĖJŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR. XIII-804
PAKEITIMO IR PAPILDYMO PRIEDU ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau - Projektas)
(TAP-21-559; TAIS Nr.21-20656(2))

2021-05-26 Nr.
Vilnius

Projekto rengėjai: Teisingumo ministerija.

Projekto tikslas: nauja Pranešėjų apsaugos įstatymo (toliau – PAĮ) redakcija norima sustiprinti pranešėjų apsaugą į nacionalinę teisę perkeltant 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos (toliau – Direktyva) nuostatas.

Dabartinė situacija: Seimas 2017 m. lapkričio 28 d. priėmė PAĮ (įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d.). Šiuo įstatymu buvo sukurtas ir teisiškai sureguliuotas pranešėjų apsaugos institutas, kurio atsiradimas paskatino informacijos apie neteisėtą veiklą atskleidimą bei veiksmingesnę viešųjų interesų apsaugą.

2019 m. spalio 23 d. buvo priimta Direktyva (jos nuostatos turi būti perkeltos į nacionalinę teisę iki 2021 m. gruodžio 17 d.), kuria siekiama Europos Sąjungos (ES) mastu stiprinti pranešėjų apsaugos sistemą. Sistemine Direktyvos ir PAĮ analizė parodė, kad esamas teisinis reguliavimas tik iš dalies atitinka Direktyvos reikalavimus todėl yra tikslintinas.

Projekto esmė: Projektu, atsižvelgiant į Direktyvos reikalavimus, daromi pakeitimai galiojančiame teisiniame reguliavime:

1. Yra įtvirtinamos naujos ir tikslinamos esamos sąvokos „informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo“, „pranešėjas“, „pagalbininkas“, „su pažeidimu susijęs asmuo“, „su darbu susijusios aplinkybės“, „pažeidimas“, „informacija apie pažeidimą“. Pabrėžtina, kad tuo pačiu įstatyminė apsauga yra išplečiama ją užtikrinant ne tik pačiam pranešėjui, bet taip pat ir asmeniui(-ims) jam padėjusiam(-iems).

2. Išplečiamas pažeidimų, patenkančių į įstatymo reguliavimo sritį, sąrašas įtraukiant į jį pažeidimus kenkiančius ES finansiniams interesams; pažeidimus susijusius su vidaus rinka, įskaitant ES konkurencijos ir valstybės pagalbos taisyklių pažeidimus, pelno mokesčio taisyklių pažeidimus ir kt.

3. Įtvirtinama galimybė asmeniui, pateikiančiam informaciją apie pažeidimą, atsižvelgiant į faktines aplinkybes tiesiogiai kreiptis į kompetentingą instituciją (t.y. nebūtinai naudotis vidiniu pranešimo kanalu).

4. Sustiprinama asmenų konfidencialumo apsauga nustatant, kad informacija apie asmenis, tyrime nedalyvaujantiems asmenims negali būti teikiama, o tapatybė atskleidžiama tik kai tai yra būtina ir proporcinga atliekant tyrimą.

5. Nustatomas draudimas daryti neigiamą poveikį ne tik asmenims, pateikusiems informaciją apie pažeidimą, šeimos nariams, bet taip pat giminaičiams, kolegoms, dirbantiems

įstaigoje arba kitame su įstaiga subordinaciniais ryšiais susijusiame juridiniame asmenyje, kuriame asmens, pateikusių informaciją apie pažeidimą, šeimos narys, giminaitis, kolega dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo gali patirti neigiamų padarinių.

6. Nustatoma, kad kompetentingas subjektas, gavęs informaciją vidiniu kanalu, ar kompetentinga institucija, turi informuoti asmenį apie informacijos gavimą, pateikti „grįžtamąją informaciją“, perduoti informaciją pagal kompetenciją (terminai nustatomi trumpi – pvz. asmens informavimas, kad informacija gauta, numatytas nedelsiant, bet ne ilgiau kaip per 2 darbo dienas).

7. Reglamentuota įstaigos ir kompetentingos institucijos pareiga saugoti įrašus apie kiekvieną gautą pranešimą (5 metus nuo paskutinio priimto sprendimo).

8. Įtvirtinama galimybė kompetentingai institucijai priimti sprendimą dėl pranešėjo statuso panaikinimo (pranešėjo prašymu arba paaiškinus, kad buvo tyčia pateikta melaginga informacija).

Taip pat atliekami kiti galiojančio PAĮ nuostatų patikslinimai.

Rengėjų vertinimu Projektui įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereikės, priėmus projektą neigiamų pasekmių nenumatoma, bet teisinio reguliavimo pokyčiai turės teigiamą poveikį kriminogeninei situacijai.

Derinimas: Projektas derintas su visomis ministerijomis, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Generaline prokuratūra, Verslo konfederacija, VĮ „Transparency International“ Lietuvos skyriumi, Policijos departamentu, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Valstybės sienos apsaugos tarnyba. Dėl pastabų, į kurias neatsižvelgta ar atsižvelgta iš dalies, pateikiama derinimo pažyma (pažymoje pateikti argumentai vertintini kaip pakankami neatsižvelgimui į pateiktas pastabas).

Atitikimas Vyriausybės programai: Projektas neprieštarauja Vyriausybės programai.

Dalykinio vertinimo išvada: Įvertinę projektą dalykiniu požiūriu teikiame šias pastabas:

1. Projektą lydinčiuosiuose dokumentuose nurodoma, kad Projekto numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas nėra atliekamas.

Pabrėžtina, kad pagal Teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 1 dalį rengiant teisės akto, kuriuo iš esmės keičiamas teisinis reguliavimas, projektą, privalo būti atliekamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas. Įstatymas nenumato jokių išimčių tiems atvejams, kai pvz. į nacionalinę teisę yra perkeliama ES teisės aktų nuostatos. Atsižvelgiant į siūlomų pakeitimų apimtį bei svarbą, bei tai, kad PAĮ Projekte yra dėstomas nauja redakcija, manome, kad pagrindas teigti, jog teisinis reguliavimas yra keičiamas iš esmės, yra pakankamas. Atsižvelgiant į tai yra reikalinga atlikti Projekto numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą.

2. Svarstyta ar pakankamai ir nuosekliai reglamentuotas Projekte anoniminių asmenų atliekamas informacijos apie pažeidimą pateikimas.

Projekto 3 straipsnio 6 dalies nuostata (kuri teigia, kad jei informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo tokio pobūdžio informaciją pateikė anonimiškai, Projekte nustatytos apsaugos, skatinimo ir pagalbos priemonės jam taikomos tais atvejais, kai jo tapatybė buvo atskleista ir būtina jį apsaugoti nuo neigiamo poveikio) suponuoja, kad anoniminis informacijos pateikimas vadovaujantis PAĮ turėtų būti įmanomas, tačiau niekaip detaliau tai Projekte nėra reglamentuota. Atvirkščiai, pvz. Projekto 4 straipsnio 8 dalies 4 punktas nustato reikalavimą, kad teikdamas informaciją apie pažeidimą ar pranešimą, informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo turi nurodyti savo vardą, pavardę, asmens kodą arba gimimo datą, kontaktinius duomenis – tai yra *de facto* neleidžia teikti informacijos anonimiškai.

Šiame kontekste pabrėžtina tai, kad pats aptariamasis įstatymas yra skirtas apsaugoti asmenis teikiančius informaciją apie pažeidimus, kas savo ruožtu reiškia, kad tokia apsauga jiems reikalinga būtent dėl to, kad toks informacijos apie pažeidimus pateikimas yra susijęs su įvairaus

pobūdžio (profesine, finansine, kartais net ir fizine) rizika tokiems asmenims. Pagal Projekto 2 straipsnio 8 dalį, 6 straipsnio 2 ir 3 dalis asmuo pateikęs informaciją apie pažeidimą gali būti pripažintas pranešėju, bet gali būti ir nepripažintas juo. Dėl to (kaip *inter alia* rodo užsienio patirtis) gali susidaryti situacija, kai asmuo, stengdamasis minimizuoti sau kylančias rizikas, bet pranešti apie pažeidimą, pirmiausia informaciją pateikia anonimiškai, o tik paskui, atsižvelgęs į konkrečias aplinkybes, informuoja apie (paviešina) savo tapatybę.

Įvertinus tai kas išdėstyta, svarstytinas poreikis papildyti Projektą nuostatomis detaliau reglamentuojančiomis anoniminę informacijos pateikimą bei tokių asmenų statusą.

3. Atsižvelgiant į tai, kad Projektą Seimui teikia Vyriausybė *in corpore*, netikslinga Projekto aiškinamajame rašte detalai aprašinėti vidinius Vyriausybės procesus – Projekto derinimą su ministerijomis, gautus raštus, parengtas derinimo pažymas ir kt.

Projektą siūlome teikti į **Tarpinstitucinį pasitarimą.**

Patarėjas

Audrius Kasinskas

Audrius Kasinskas, tel. +37070663733, el. p. audrius.kasinskas@lr.lt